



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

§. 1. Cvr nocte orandum sit. Etiam Ethnicos nocturnas vigiliis celebrasse in honorem Deorum. Exhortatio ad vigilandum. Oratio ut mysticae fugentur tenebrae.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

stiam. Clarius de hac re Dionysius Petavius in notis ad Epiphanium, ubi de veteribus Ecclesiasticis, ad expositionem fidei pag. 356. Nam quaedam stationes cum jejunii conjunctæ erant, quando videlicet fas erat fidelibus soluta statione, quæ durabat usque ad Nonam, cibum sumere: quando verò jejunium prorogabatur usque ad Vesperam, sicut in Quadragesima, tunc aliud erat jejunium, aliud statio; quia videlicet statio hora nona, jejunium ad Vesperam solvebatur. Et priora quidem Tertullianus semi jejunia vocat, lib. de jejunii cap. 13. ac si plenum jejunium usque ad solis occatum producendum foret. De vigiliis verò, quod attinet ad historicam veritatem, legendus Baronius ^b in Annalibus Ecclesiasticis, & in notis ad Romanum Martyrologium. Hæc è veterum monumentis deprompta necessario prænotanda fuerunt, ut sciret lector quid dies, quid nox sit, quæ horæ æquales, & inæquales; quid Prima hora Canonica, quid Tertia, quid Sexta, quid Nona; quale Matutinum tempus, quale Vespertinum, quid Vigiliæ nocturnæ, quid diurnæ stationes. Ut igitur paucis verbis colligamus, quænam sit hora legitima cujusque officii celebrandi, dicimus regulariter; Primam prima diei hora, Tertiam tertia, Sextam sexta, Nonam nona, Vesperas undecima; Completorium duodecima persolvi debere: Verumtamen adhuc amplius dilatari posse hæc tempora existimamus, ita ut Primæ prima dumtaxat diei hora, Tertie secunda, & tertia; Sextæ quarta, quinta, & sexta; Nonæ septima, octava, & nona; Vesperis decima, & undecima; Completorio sola duodecima assignentur. Hujus extensionis exemplum patet in Regula S. Benedicti ^k; Nam S. Pater æstivo tempore Nonam agi temperius præcipit mediante octava hora; hyberno autem diei Tertiam jubet hora secunda. Laudum verò celebrandarum legitima hora est initium crepusculi matutini: & nocturnæ synaxis, vel media nox, vel hora secunda post mediam noctem, sive hora una ante lucem, ut clarius ex dicendis infra constabit.

4. Cæterum in fine hujus capituli obiter examinandum occurrit, quot sint partes divini Officii. Potest autem multiplex responsio dari pro varia quæstione acceptione. Et primò qui-

^b Baron. 10. 51. Ann. a. 51. nu. 68. & seqq. 10. 2. an. 590. n. 36. 37. ⁱ & in Rom. Martyrol die 5. Ianuarii. ^k Bened. reg. cap. 48.

dem dividitur Officium in duas partes, majores, & minores. Majores sunt Nocturnum, Laudes, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, & Completorium: Minores Psalmi, Hymni, Cantica, Versus, Antiphonæ, Lectiones, Responsorialia, Collectæ, & aliæ res ejusdem generis, ex quibus unumquodque officium coalescit. Secundo dividitur totum Officium in Nocturnum, & Diurnum. Nocturnum secundum quosdam quatuor partes comprehendit, Vesperas, Completorium, Nocturnos, & Laudes. Hæc enim quatuor Officia vel absente sole, vel circa ejus occasum antiquitus persolvi solebant. At nunc cum Prima, Tertia, Sexta, & Nona, etiam Vesperæ, & Completorium ad diurnæ servitutis pensum; Nocturni autem, & Laudes ad Nocturnam synaxim pertinent, sive unum dumtaxat Officium, sive duplex efficiant, quam controversiam initio capituli quinti solvemus. Dico tertio, diurnas preces in Matutinas, & Vespertinas distribui. Et quidem abusus, & vulgi acceptio Primam, Tertiam, Sextam, & nonam Matutino, Vesperas, & Completorium vespertino tempore assignant. At peritiorum sensus, sacrorumque Canonum sanctiones ad pomeridianum, & vespertinum tempus etiam Nonam adjungunt. Aliæ Officiorum divisiones à varietate temporis desumuntur: quo pacto dicimus aliud esse Officium feriale, aliud festivum: aliud Quadragesimale, aliud Paschale, quorum omnium rationem, & causam Durandus in Rationali, & antiqui Patres Isidorus, Alcuinus, Rupertus, Amalarius, Rabanus, & alii in suis Tractatibus de divinis Officiis doctè, & eruditè explicarunt.

CAPUT IV.

De Nocturnis Vigiliis.

§. I.

Cur nocte orandum sit. Etiam Ethnicos nocturnas vigiliis celebrasse in honorem Deorum. Exhortatio ad vigilandum. Oratio ut mysticæ fugentur tenebræ.

BEnè se res habet, ut verba usurpem Salviani ^a viri sanctissimi, jacta sunt fundamenta operis pia molitione capti, & di-

^a Salvian. initio l. 3. de gub. Dei.

& divini Officii amore suscepti. Jam ipsius Officii majores partes explicare aggredior à nocturnis vigiliis incipiens. Tamen enim à primis Vesperis Ecclesiastica dies, quoad solemnem horarum Canonicarum recitationem, initium ducat; à nocturna tamen synaxi juxta diei naturalis ordinem ordiri libuit. Antiqua est autem vigiliarum devotio, familiare bonum omnibus sanctis, teste Isidoro ^b, hoc enim tempore vastator Angelus transiens Ægyptiorum primogenita percussit. Quare nocturnis vigiliis orandus est Dominus, inquit Drogo ^c Abbas, ut gladio verbi sui invisibiliter penetrantis opera vitæ nostræ prioris tenebræ in nobis percutiat, & annihilat, quæ per Ægyptiorum primogenita ^d significari novimus: in quibus etiam Pharaoni, id est Regi tenebrarum captivati servivimus. Qui enim facit peccatum, servus est peccati. Dum enim propriis obediremus voluptatibus (sicut ait Apostolus ^e, *fuisstis aliquando tenebræ*) malignis spiritibus excæcati obedivimus: nunc autem conversi, & facti lux in Domino, ante ipsum vigili intuitu pernoctantes id etiam postulemus, ut ipsum fide cernamus, qui per Israelis primogenita signabatur, quia prima est, & fundamentum omnium virtutum. Ab Angelo autem vastatore tuti esse poterimus, si Passionis Dominicæ in sanguine Agni designatæ imitationem ubique teneamus, cujus signa si diabolus in nobis prospexerit, exterritus disparebit. Hoc etiam tempore dum medium silentium teneret omnia: & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens Dei Sermo à regalibus sedibus veniens ^f pro salute nostra de Virgine nasci dignatus est: atque ipso eodem tempore, qui judicandus venit in primo adventu, in secundo cum gloria judicaturus adveniet, sicut fur in nocte: quocirca ad vigilandum ipse pro nobis sollicitus nos exhortatur, beatos ^g fore promittens quos invenerit sic facientes. Noctē itaque, ait Cælius Lactantius ^h, vigiliis celebramus propter adventum Regis, ac Dei nostri, cujus noctis duplex est ratio, quod in ea & vitam tunc recepit, cum passus est; & postea orbis terræ regnum recepturus est. Unum quoddam est de magnis Christi præceptis, ait Gregorius Nyssenus ⁱ, debe-

re nos somno minimè addictos esse, quicumque ad vitam supernam respicimus. Nocturno enim tempore acrius prosperunt invisibilium hostium insidiæ, fervent carnis illecebræ, viget tenebrarum potestas, subrepunt animo impuræ cupiditates. Vita hæc nostra, clamat S. Leo ^k, in medio insidiatorum, in medio præliorum est: si volumus non decipi, vigilandum est: si volumus superare, pugnandum est. Media nocte surgebam, ait Propheta, ad confitendum tibi. Multa enim in illo tempore, inquit Ambrosius ^l, tentamenta prosperunt. Tunc fervet carnis illecebra, tunc tentator illudit, coquitur cibus, potusque digeritur. Stomachus ager, mens somnolenta, animus occupatus est. Itaque aut quiescenti calor soporis augetur, aut vigilantium nondum plenior refusus est vigor, qui errorum cavere possit incurfus. Tunc igitur tentator aspsit, tunc retia jacit, quibus turbare possit mentem improvidam. Tunc spiritales nequitie tenebras offundunt, tunc omne nefas suadere contendunt, quando nullus arbiter culpæ, nullus criminis conscius, nullus potest esse erroris testis. Tunc varias disceptationes pectori dormitantis infundunt, ut primò de statu mentis dejiciant reluctantes, & impellant ad erroris assensum. Ideò nocturno tempore sancta mater Ecclesia, ut castrorum acies ordinata, Deo dicatis viris excubias agendas instituit temporalis militiæ studium æmulata. Rectè Hieronymus ^m, Bona est diurna meditatio, sed efficacior nocturna, quia per diem necessitates variæ obstrepunt, occupationes distrahunt mentem, sensum duplex cura dispergit. Nox quieta, nox secreta opportunam se præbet orantibus, apertissimam vigilantibus, dum carnalibus occupationibus expeditum, collectum sensum, intentum hominem divinis conspectibus sistit. Rectè item Chrysostomos ⁿ. Non ideò facta est nox, ut per totam dormiamus, & otiosi simus. Testantur hoc opifices, nautæ, negotiatores. Ecclesia Dei mediis surgit noctibus; Surge & tu, & vide astrorum choream, profundum silentium, magnam quietem. Obstupesce Dei tui miram dispensationem. Purior tunc est anima, levior, subtiliorque tunc est, sublimia videt, & expedita est.

^b Isidor. lib. 1. de Eccl. offic. cap. 22. ^c Drogo tract. de hōris Canonicis. ^d Exod. 12. ^e Ephes. 5. vers. 8. ^f Sap. 18. 14. ^g Luc. 12. 37. ^h Lactant. div. instit. lib. 7. cap. 19. ⁱ Greg. Nyss. or. 11. in Cant.

^k Leo. fer. 1. Quæd. 1. Ambros. in Ps. 118. v. 62. ^m Hiero. Ephes. 36. de observ. vigiliarum tom. 4. ⁿ Chrys. ho. 26. in Act. Apost.

Tenebræ ipsæ, silentiumque multum in compunctionem inducere sufficiunt. Si autem & cœlum videris quasi innumeris, interpunctum oculis, omni voluptate frueris statim concepta opificis sapientia. Inſeſtitur Deus nocturnis precibus, si quando tu quietis tempus facias lamentatorum tempus. Hæc Chryſoſtomus.

2 Ipsimet Ethnici nocturni temporis religionem agnovisse videntur. Nocti enim divinos tribuebant honores, eique gallum immolabant, ut ex antiquis Scriptoribus ostendit Natalis Comes in Mythologiis. Orpheus p quoque Theologus, & Poeta celeberrimus, Noctis apotheosim hymno elegantissimo celebravit, quem hic transcribere non gravabor è Græco Latino factum nulla habita metri ratione, quod Græci carminis elegantiam Latino assequi despondeam. Sic autem inscribitur ΝΥΚΤΟΣ ἡμετέρα δαλοῖς, Noctis suffimentum lampades.

Noctem Deorum, atque virorum generatricem cantibus celebrabo.

Nox omnium generatio, quam & Cyprum vocabimus.

Audi beata Dea, nigrum splendorem habens astris lucens,

Quiete gaudens, & quiete multi somnii:

Læta, delectabilis, pernoctationes amans, mater somniorum,

Oblivioni iradens curas, laborum quietem habens,

Hymnorum datrix, unica omnium, equis vesta, noctu splendens,

Semiperfecta, terrestris, & cœlestis rursum ipsa, Circularis, ludens, & cursibus per aera iens:

Quæ lucem emittis ad inferna, & rursum fugis In infernum: gravis enim necessitas omnia vincit.

Nunc verò beata nox, valde dives, omnibus desideranda,

Et obvia, audiens sermonum supplicatoriam vocem

Venias benevola, timoresque dimitte splendore victos.

His versibus noctem celebrat in nocte superstitionis seputus Orpheus. Nocturnas autem pervigilationes in colendis Diis laudat Cice-

o Nat. Comes Mythol. lib. 3. cap. 12. p Orpheus in hymnis.

ro 9: sacras item pernoctationes canit Critias Poeta Græcus apud Athenæum, Festum nocturnum Ægyptiorum Herodotus s commemorat: & Diis nocturnis libationes fieri solitas recenset in Æthiopicis Heliodorus t. In honorem Veneris pervigilium trium noctium olim fiebat, de qua re antiqua quedam carmina refert Lipsius u in Electis. Eiusdem pervigilii meminit Plautus in Curculione hoc versu: Quid? tu Veneri pervigilare te vovisti Phædrome? & in Aulularia de vigiliis quoque Cereris mentionem facit: de quibus scribens Nazianzenus x; Pudet me, inquit, nocturnum sacrum in lucem proferre, ac turpitudinem mysterium facere. Idem honor vulgatus in ceteros Deos. Fortuna pervigilium lego apud Suetonium in Galba. Aliis Diis apud Livium y, & iterum apud Suetonium in Caligula, & in Vitellio. Apollinis quoque sacrum media nocte factum idem in Augusto commemorat. Sabazia sacra in honorem Bachi noctu celebrata Oppianus z canit in Cynægeticis. Quædam alia nocturna sacra ab Ethnicis frequentata describit, & irridet Julius Maternus Firmicus a libro de erroribus profanarum religionum ad Constantium, & Constantem Augustos. Media nocte surrexisset Indos, ut laudarent Solem, scribit Philostratus b in vita Apollonii. Nocturnum cultum Micibus Diis, quos Milichios vocabant, à Myonenſibus olim exhibitum docet Pausanias in Phocicis propè finem. Vigiliis item nocturnis cultum ab Ægyptiis Minervam Themistius c recenset. Seneca d Vestales virgines commendat, quæ ad sacra facienda noctibus excitabantur. Et hæc quidem Dæmonum latrice tribuerunt Infideles: Christianos autem summi Dei veros cultores in hoc vigilandi studio haud segnes fuisse demonstratum est supra e.

3. Propter nocturnos cœtus quod olim calumniis Christiani primo, & secundo post Christi nativitatem sæculo ab Ethnicis exagitati fuerint, notissimum est ex Tertulliani, Athenagoræ, Arnobii, Justini, & Minutii Felicis Apologeticis. Natio enim lucifugax, & latebroſa vocabatur, tum promiscui incestus, infanticidii,

q Cic. 2. de legibus Athen. r Dipnosoph. lib. 13. cap. 8. s Herodot. lib. 2. t Heliodor. l. 3. u Lipsius lib. 1. elect. cap. 5. x Nazian. or. 39. y T. Liv. li. 23. z Oppian. de Venat. lib. 1. v. 25. a I. Firmicus cap. 23. b Philostr. lib. 3. cap. 10. c Themist. orat. 13. d Senec. de Provid. c. 5. e cap. 1. §. 3. & 4.

ticii, idololatriæ, & impiatæ religionis acufabantur. Ignorabant videlicet quid in his antelucanis congregationibus fieret, summo studio occultantibus Christianis noſtræ fidei facramenta. Ab iſtis itaque Apoſtoliſ facrarum vigiliarum origo fuit. Nec deſunt in veteri teſtamento huius pietatis exempla. Abraham ſ de nocte conſurgens filium immolaturus aſcendit in montem, Jacob & noctu ſcalam myſticam videre meruit, & luſtatus cum Angelo ſque manè cœleſti benedictione repletus eſt. Noctu eduxit Dominus filios Iſrael de Ægypto *b*. Samuel Propheta; oraturus pro Rege clamavit ad Dominum tota nocte. Judith & exhibat nocte, & orabat. Regius Propheta *c* lavabat lachrymis lectulum ſuum per ſingulas noctes; media nocte ſurgebat ad conſitendum Domino; quæſivit Deum nocte, & non eſt deceptus: nocte viſitatus eſt à Domino, & probatus: Et quia in nocte lucis opera peragebat, ſancti Spiritus ignem miſit Dominus in cor ejus, ut luceret ei per noctem, cujus fulgore nox illuſtrata illuminatio facta eſt illi in deliciis: quare fugatis peccatorum tenebris, & principe tenebrarum debellato, alios etiam ad tanti luminis participationem invitans ait; *In noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Dominum*. O ſi ſcirent homines quam ſanctæ, quam gratæ Deo, quam ſalutares ſint ſacræ Vigiliæ; non ſoli Monachi, & alii Eccleſiaſtici, ſed & fideles ſinguli, ſimul in unum dives, & pauper noctem verterent in diem nocturnis precibus ſummo ſtudio inſiſtentes. Ut vivas igitur, vigilia: hoc age, inquit Horatius *m*. Et Caſiodorus *n*, Quotidie triumphas, ſi bene vigilas. Neſtor item apud Homerum *o*, ſic ſuos hortatur ad vigilandum.

*Vigilate viri, atque inſiſtite curæ,
Ut facitis, ſomnumque oculis arcete nocentem;
Rebus in aſſictis ſervo ne forſitan hoſti
Ludibrium, riſumque invidia noſtra pararit.*

Proverbium Græcorum eſt *εὖ νύκτε βυλάει*. In nocte conſilium: ad quod Suidas *p*, & Clemens Alexandrinus *q* reſpicientes noctem vocarunt *εὐφροσύνη*, quod bene provideat, quoniam anima tunc ceſſans à ſenſibus convertitur ad ſe-

f Genes. 22. 28. *g* & 32. *h* Exod. 12. i 1. Reg. 15. *k* Iudith. 12. *l* Pſal. 6. 118. 21. 76. 104. 138. 133. *m* Horat. lib. 2. ſat. 3. *n* Caſio. lib. 7. *var.* ep. 8. *o* Homer. Iliad. 16. *p* Suid. *v. εὖ νύκτε βυλάει* *q* Clem. Alex. lib. 4. *ſtom.*

ipſam, & eſt magis prudentiæ particeps. Præclare Cyrill. & Hieroſolymitanus; Quid nocte ad ſapientiam utiliùs? nam in ea ſæpè de Deo cogitamus: in ea divinorum oraculorum lectiorem, & contemplationem meditamur. Quandoſam majõri mens noſtra contentione plūmos canit, & preces fundit? nonne nocte? Quandoſam ſæpius ad noſtrorum peccatorum recordationem venimus? nonne nocte? Heladius Bezantinouſ apud Photium *f* noctem, quæ græcè *νύξ* dicitur, à *νύξ* id eſt ſtimulo, dictam per apocopen arbitrat; ſtimulamur enim in tenebris offendentes; & ut Antiochus; Monachus in Pandectis aſſeverat: Si in obſervandis excubiis attentè, ac prudenter vigilaverimus; vulnere atrociffimo conſauciamus adverſarium. Docet Climacus *u*, nequiſſimos hoſtes mille nocendi artibus inſtructos vigilare in exitium noſtrum, ut ſomnolentiã nos opprimant, & oppugnent: At Vigilia, inquit Antiochus *x*, ſcutum miræ magnitudinis eſt, & eleganti decore conſpicuum nobis indultum à Deo adverſus diabolum ejuſque milites, nimirum contra ſpiritus totius artifices malignitatis. Ipſimet Angeli, ut obſervat Hieronymus *y*, vigiles nuncupantur, quod ſemper vigilent, & ad Dei imperium ſint parati. Unde & nos, ait ille, crebris pernoctationibus Angelorum imitamur officia. Quod ſi inſtitores aurifices, ut docet S. Caſarius *z*, maturiùs vigilant, quatenus poſſint corporis neceſſaria providere: nos non debemus ante lucem ad Eccleſiam ſurgere, ut peccatorum indulgentiam mereamur accipere? Verùm in hanc ſententiam ſuper aurum, & topazion pretioſa verba Ravennatis Archiepiſcopi *a* audiamus. Semper, & ad omnia vigiliæ eſſe ſalutares nullus ignorat, quia reverà plus vigilare, plus vivere eſt. Quæ ars, quod opus, quod tempus, quæ poteſtas, quod officium non vitæ lucra lucubratione perquirat? Rex in prociñctu pervigil callidi hoſtis præcavet, & evitat inſidias. Miles in caſtris ſupervenientes nocturnos impetus cautâ pernoctatione propellit. Nauta vigilando diſſuſi itineris incertas vias intrat, & calles tranſit invios, & veſtigio furtivo ad lucrioſi portus votivam pervenit maſſionem. Paſtor adjun-

r Cyrill. catech. 9. *f* Photius cod. 279. *t* Antioch. hom. 104. *u* Climac. gr. 18. & 19. *x* Antioch. loco citato. *y* Hieron. in cap. 4. Daniel. *z* Caſar. hom. 33. *a* Chryſolog. ſerm. 24. de ſervo vigili.

git noctes diebus, & totum sibi tempus denegat dormiendi, ne qua lupis, suffragante somno, grassandi in gregem præbeatur occasio. Viator solers per auras noctis æstus solis prævenit, ætuncque diem providentius deputat mansioni. Hoc Propheta sciens non die solo, sed & nocte totâ clamabat ad Dominum: *Domine Deus salutis meæ in die clamavi, & nocte coram te. Quid plura? Ipse Dominus pernoctat in oratione Dei, ut ante nos oratione liberet, quàm redimat Passione. Et si pro servis Dominus vigilat, merito pro seipis servos vigilare jubet. Hæc Chrysologus.*

4. O superna claritas, lumen verum, æterna lux, vae cœcitati meæ, vae tenebris meis, ni tu descendens illumines noctem meam. Vae torpori meo, vae somnolentiæ meæ, quæ caligare facit oculum mentis meæ, ut non videat lucem tuam, & veritatem tuam. Dormitavit anima mea præ tædio, & involvitur in tenebris filius tenebrarum ambulat ad tenebras in loco tenebroso, nisi tu desuper intonans in virtute tua dicas in auribus meis, Fiat lux, & discedat nubes magna, & caligo tenebrosa, quæ operuit superficium cordis mei. *Anima meâ defideravit te in nocte, sed & spiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te b:* Audivi enim vocem tuam per Prophetam præcipientem mihi c; *Consurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini, leva ad eum manus tuas. Et dixi, ubi est Deus, qui fecit me, qui dedit carmina in nocte d:* Verè enim Domine tu dedisti carmina in nocte, ponens in ore meo cantica lætitiæ, & exultationis, qui me de tenebris & umbra mortis eduxisti, & vocasti me in admirabile lumen tuum. Vae præteritæ nocti meæ, vae somnolentiæ meæ, quando dormiebam, & non vigilabam ad te. Et nunc gratias ago tibi, quoniam illuminasti me, & jam incipio videre in nocte fulgentissimum radium lucis tuæ, quæ nescit occasum. Tu radians in me potenti virtute reverberasti infirmitatem aspectus mei, & vidi me longè esse à te in regione dissimilitudinis, in tetra & horribili nocte. Illuminasti tenebras meas, & ecce video lumen cœli, & facta est mihi nox in deliciis, utinam vigilando inveniam, quod amiseram dormiendo, inveniam scilicet amando, amem inveniendo.

b *Isaia 26. 9.* c *Thren. 2. 19.* d *Iob. 35. 10.*

§. II.

Laudes vigiliarum. Exempla vigilantium. Nocturnum tempus maxime opportunum ad orandum.

1. **D**Ivo Bernardo familiare dictum erat, dormientem Monachum Deo mortuum esse, nec sibi, nec aliis utilem. Idem de reliquis hominibus cujusque ordinis & conditionis asseverat Plato e. Turpe est, inquit, totam noctem somno indulgere. Quapropter noctu omnes excitari convenit; & civilium, ac domesticarum rerum pleraque partes obire: magistratus quidem per civitatem, cæteros in propriis ædibus. Somnus enim multus neque corporibus, neque animis nostris, neque actionibus competit. Nemo enim dum dormit utilius pretii est, nihilo magis quam qui non vivit. Quare quisquis vitæ & sapientiæ curam gerit, plurimo tempore vigilat, quod ad valetudinem suam commodum est solum observans. Est autem hoc non multum, si rectè in consuetudinem assumptum fuerit. Hanc magistri doctrinam sequitur Aristoteles f: Ante lucem surgere ad valetudinem, & ad curam rei familiaris, & ad studium Philosophiæ prodest quam plurimum. His accedit Romanus sapiens g: Extendamus vitam, circumferibatur nox, & aliquid ex illa in diem transferatur. Docet Pythagoras h, ne vestigium quidem corporis in lecto relinquendum: nullus enim est usus viri dormientis, ut neque mortui. Silius Italicus i de eadem re sic cecinit:

*Vigil ille, nec ullam
Ad requiem facilis, credensque abscedere vitæ,
Quod sopor eripiat tempus.*

Homerus & Hesiodus frequentissimi sunt in vigiliarum laudibus celebrandis, Cleanthis, & Aristophanis lucernæ toto orbe decantantur. Aristoteles, teste Lærtio k, cum se ad quiescendum componeret, grues imitatus æneam sphaeram brachio extra cubile protenso tenebat, ut cum nervorum rigorem sopor laxasset, pila delapsa in suppositam pelvim strepitu suo

T t t t dor-

e Plato 7. de leg. f Aristot. in economicis. g Seneca ep. 122. h Pythag. in Symbolis. i Silius lib. 11. k Diog. Lærtius in Aristotele.